

Peltopyyn viimeaikaiset esiintymisen ja runsauden muutokset Suomessa

Juha Tiainen, Jukka Rintala & Tuomas Seimola

Alkuperäisen peltopyymme *Perdix perdix lucida* menneinä vuosikymmeninä epäsuotuisasti kehittynyt kanta pyritään maa- ja metsätalousministeriön (MMM) äskettäin julkaiseman kannanhoitosuunnitelman (MMM 2009) mukaisilla toimenpiteillä elvyttämään niin hyvin, kuin nykyisessä maatalousympäristössä on mahdollista. Tärkeimpänä elvytystoimena nähdään elinympäristöjen hoito niillä työkaluilla, joita maatalouden ympäristöohjelma tarjoaa (Mykrä & Väänänen 2008).

Peltopyyn kannanseuranta on tehty Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksessa (RKTL) vuodesta 1999 lähtien talvien lumijälkilaskentojen ja vuodesta 2000 lähtien pesimäaikaisten laskentojen avulla. Tämän lisäksi talvella 2009 toteutettiin laaja parvikysely. Pohjanmaan riistanhoitopiiri on toteuttanut vastaavan kyselyn omalla alueellaan suunnilleen 10 ja 20 vuotta aikaisemmin (Bisi ym. 1993 ja julkaisematon). Kannankehityksestä saadaan kuvaa myös Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskusmuseon toteuttamien talvilintulaskentojen sekä lintujen esiintymiskartoituksen (lintuatlasten) kautta.

Tämä raportti kuvaa peltopyyn tämänhetkisen kannan tilan ja viimeaikaiset kannanmuutokset. Näiden tulosten perusteella arvioidaan maatalousympäristöämme peltopyylle soveliaana elinympäristönä.

Aineistot

Omat aineistomme ovat seuraavat:

1. RKTL on toteuttanut vuodesta 1999 lähtien peltokolmiolaskentaa suunnilleen 100 km leveällä vyöhykkeellä rannikoilta sisämaahan. Laskennoissa rekisteröidään mm. peltopyyn jäljet. Tulokset on vuosittain raportoitu (viimeksi Tiainen & Rintala 2009).
2. RKTL on toteuttanut osana maatalouden ympäristöohjelman vaikutusten seuranta (MYTVAS) pesimälinnuston laskentaa huomattavan laajoilla alueilla etenkin Etelä-Suomessa (Tiainen ym. 2008, 2010). Laskennan yhteydessä saadaan havainto-

Onko peltopyyn *Perdix perdix* alkuperäinen Suomen kanta elpymässä? Kuva: TUOMAS SEIMOLA

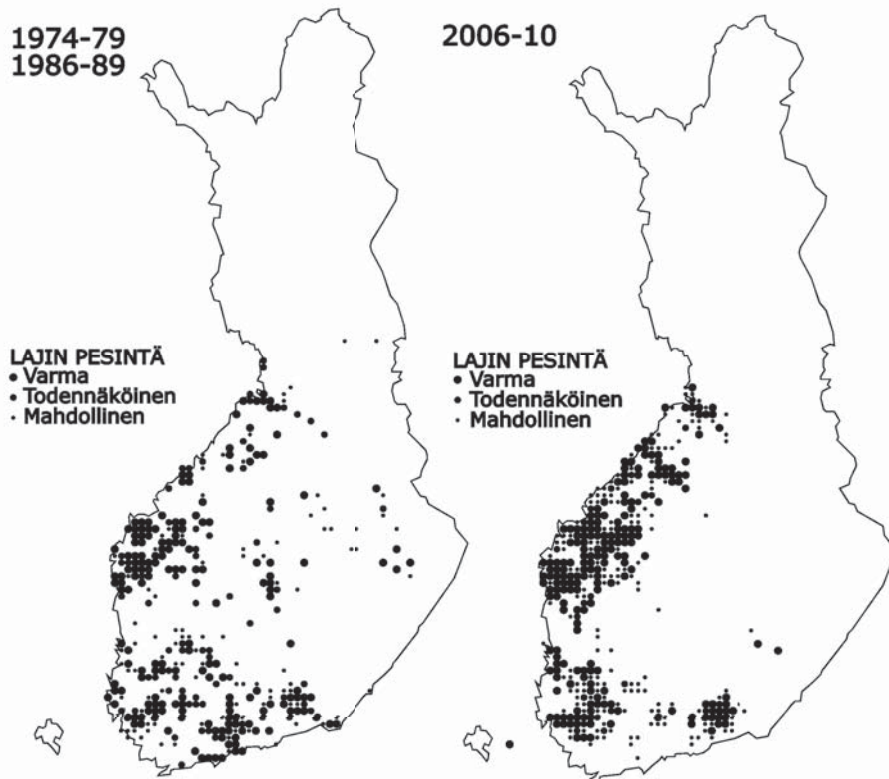
ja myös peltopyystä. Peltopyyaineisto on kasvanut viime vuosina, kun MMM:n rahoittaman peltopyyhankkeen ansiosta on voitu perustaa uusia laskenta-alueita lajin esiintymisalueelle.

3. Talvella 2009 toteutettiin laaja metsätäjille suunnattu peltopyyn talviparvikysely, joka toteutettiin riistanhoitopiirien avustuksella. Kysely suunnattiin Kymen, Uudenmaan, Etelä-Hämeen, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Pirkanmaan, Pohjanmaan, ruotsinkielisen Pohjanmaan ja Oulun piirien alueille. Tarkoituksena oli saada parvitiedot kartalla tai koordinaattitietojen kanssa. Kaikki vastaukset paikannettiin noin sadan metrin tarkkuudella.

Kaikki omat aineistot on tallennettu havaintokohtaisesti paikkatietokantaan. Näiden lisäksi käytetään Luonnontieteellisen keskusmuseon julkaistuja talvilintulaskentatietoja (Väisänen & Solonen 1997) ja lintuatlastietoja (www.fmn.fi sekä Väisänen ym. 1998).

Levinneisyys

Peltopyyn levinneisyyden vuosikymmeniä ainakin 1980- tai 1990-luvulle jatkunut supistuminen näyttää vuosina 2006–2009 käynnissä olleen pesimälintuatlastuksen perusteella kääntyneen laajentumiseen (kuva 1). Kolmatta lintuatlastamme on tehty neljänä kesänä (työ päättyy kesällä 2010). Tuloksen mukaan peltopyyn esiintyminen näyttää edelleen supistuneen sisämaassa sekä Länsi- ja Keski-Uudellamaalla ja Etelä-Hämeessä, mutta muilla alueilla se on laajentunut. Kun peltopyy todettiin kahdessa ensimmäisessä atlastuksessa (1974–1979 ja 1986–1989) yhteensä 344 ruudusta, on se kolmannessa tavattu 392 ruudussa (selvitystasella mitattu tutkimustehokkuus on peltopyyalueella suunnilleen toisiaan vastaava). Lajien uhanalaisuuden selvittelytyössä on ruutujen selvitystasero-erot huomioonottavassa tarkastelussa arvioitu levinneisyysalueen kaksinkertaistuneen toisen (1986–1989) ja

Kuva 1. Peltopyyn levinneisyys Suomessa lintuatlasten perusteella (lähde: Luonnontieteellinen keskusmuseo, www.lintuatlas.fi; tilanne 22.4.2010). Kartan esiintymisruutujen määrät jakautuvat vuosien 1974–1979 ja 1986–1989 atlaksiin seuraavasti (suurin osa ruuduista on yhteisiä molemmissa atlaksissa): varma 108/90, todennäköinen 32/45, mahdollinen 92/35 ja yhteensä 232/170.

Fig. 1. Distribution of the Grey Partridge *Perdix perdix lucida* in Finland according to breeding bird atlases (source: Finnish Museum of Natural History, www.lintuatlas.fi; the situation on 22 April 2010). The distribution of squares on the left map according to breeding categories (certain, probable, possible, total) in the first two atlases are shown above.

kolmannen (2006–2009) atlaksen välillä (UHEKS-Lintutyöryhmä, julkaisematon).

RKTL:n riistanhoitopiirien avustuksella talvella 2009 toteuttama parvitiedustelu antoi hyvin samanlaisen levinneisyyskuvan kuin lintuatlas (kuva 2). Havainnoja saatiin yhteensä 150:stä 10 × 10 km²:n ruudusta.

Kannan suuruus ja kehitys

Peltopyyn 1930-luvulla alkanut kannan pieneneminen näyttää taittuneen 1990-luvulla. Talvilintulaskentojen tuloksia peltopyystä on julkaistu viimeksi yli kymmenen vuotta sitten (Väisänen & Solonen 1997). Jo silloin peltopyyn kanta näytti kääntyneen kasvuun, kun sitä tarkasteltiin viisivuotissajoittain (kuva 3). Omat tuloksemme koskevat 2000-lukua. Niin pesimäkautisten laskentojen kuin peltokolmioidenkin tulokset osoittavat voimakkaita kannanvaihteluita, mutta viittaavat kasvuun (kuvat 4 ja 5). Laskemamme kannanmuutosindeksit perustuvat lukumäärien (aika × paikka -matriisi) log-lineaariseen mallinnukseen (van Strien ym. 2001, Pannekoek & van Strien 2005).

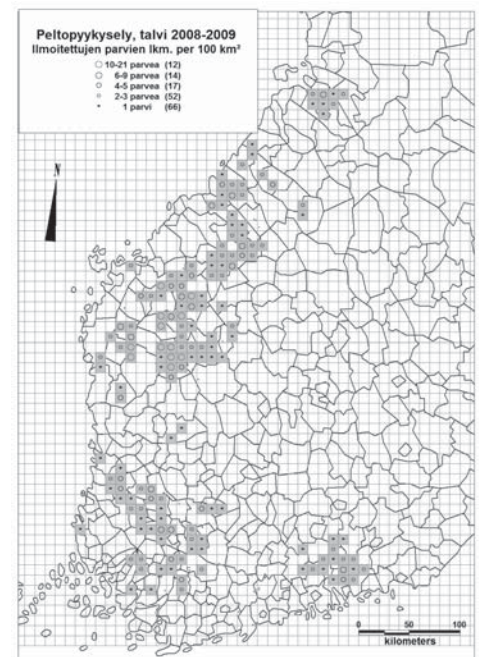
Pesimäaikaisten reviirikartoituslaskentojen havainnot tulivat Etelä-Suomesta 16 eri laskenta-alueelta Elimäeltä, Iitistä, Jokioisilta, Kuusjoelta, Lapinjärveltä, Mäntsälästä, Nurmijärveltä, Orimattilasta, Perttelistä, Pukkilasta ja Somerolta.

Myös talven 2009 parvikyselyn tulokset viittaavat kannan merkittävään kasvuun, kun tuloksia verrataan aiempiin vastaaviin arvioihin. Pohjanmaalta on olemassa tietoja peltopyyn talvikannasta 10–20 vuoden takaa. Pohjanmaan riistanhoitopiiri pyysi alueensa metsästysseuroja arvioimaan peltopyyn talvikannan suuruuden joulukuussa 1989, tammikuussa 1993 ja tammikuussa 2000. Vaikka kyselyyn vastanneiden metsästysseurojen lukumäärät vaihtelivat hieman, antavat tulokset selvän viitteen kannan kasvusta 1990-luvun aikana (taulukko 1).

Saimme omaan tiedustelumme koko maasta tiedot 498 parvesta ja 4440 yksilöstä (parvien keskipitoisuus 8,9 yks.). Pohjanmaalta tietoja tuli 326 parvesta (2821 yks., keskim. 8,7 yks./parvi), mutta kyselymme peittävyys ei ollut yhtä hyvä

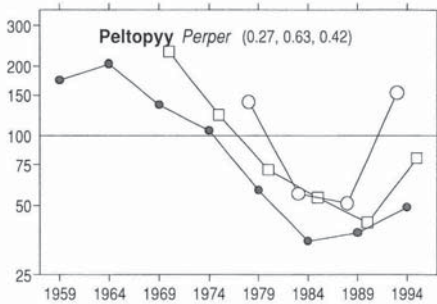
kuin piirin aiemmin tekemissä kyselyissä (vrt. kuvia 2 ja 6). Esimerkiksi Kauhajoelta, missä piirin toteuttamien arviointien perusteella peltopyyitiheydet olivat 5–10 yksilöä peltoneeliokilometrillä (kuva 6), ei omaan kyselymme saatu vastauksia. Kauhajoen Kainastosta saimme kuitenkin Luonnon- ja riistanhoitosäätiön kautta tuloksia huhtikuuisista ja lokakuuisista kanakoirien avulla tehdyistä laskennoista, jotka osoittavat kannan olevan siellä edelleen vahvan (Mykrä 2009). Suurelta osalta Pohjanmaata ja muuta Suomea aineisto on hyvin aukkoisen, sillä monilta neliöpeninkulmaruuduilta ei saatu tietoa tai saatiin tietoa vain yhdestä parvesta (kuva 2), vaikka on todennäköistä, että kannan vahvuus ei poikkea lähialueista. Parhailta tutkituilla alueilla parvitiheys oli huomattavan suuri (kuvat 7 ja 8).

Jos arvioimme kyselymme peittävyysasteen olleen Pohjanmaalla enintään 10–20 %, olisi talvikanta ollut luokkaa 15 000–30 000 lintua. Koko maan talvikannaksi voidaan varovaisesti arvioida 20 000–40 000 peltopyytä. Arvio ei ole tarkka, eikä tarkkoja arvioita voi helposti tehdä, koska meillä ei ole käsitystä tutkimustehokkuudesta eli siitä, kuinka täydellisiä tai epätäydellisiä tiedot ovat alu-

Kuva 2. Peltopyyn talviparvikyselyn tulokset lintuatlasta vastaavasti neliöpeninkulmaruuduittain. Hyvinkään seudun parvia ei ole merkitty, koska ne ovat ilmeisesti peräisin alueella tehdyistä istutuksista (alalajina *P. p. perdix*).

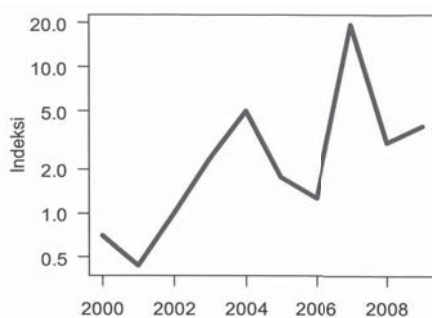
Fig. 2. Results from the Grey Partridge winter flock inquiry of 2009 in the grid used in the breeding bird atlas (see fig. 1). Flocks originating from known releases of the subspecies *P. p. perdix* excluded. The circles are classified according to the number of flocks reported in each of the 10 × 10 km² squares.

Kuva 3. Peltopyyn kannan kehitys talvilintulaskentojen mukaan talvien 1956/57–1995/96 aikana (Väisänen & Solonen 1997). Kannanmuutosindeksit (y-akseli) ovat viisivuotiskausien mediaaneja (syyslaskenta avoimella ympyrällä, talvilaskenta umpinaisella ympyrällä, kevätlaskenta neliöllä). Lajinimen jälkeen sulkeissa syys-, talvi- ja kevätlaskennan mediaanitiheys (yksilöä/10 km laskentareittiä). Indeksien arvo 100 on kaikkien jaksojen keskiarvo.

Fig. 3. Development of the Grey Partridge population according to winter bird censuses in 1956/57–1995/96 (from Väisänen & Solonen 1997). Population change indices (y axis) are medians of five-year intervals (late autumn count indicated with circles, mid-winter count with dots, and late winter count with squares). Median density of the three seasons' counts expressed in brackets after the species name as individuals/10 km of census route. The index value of 100 is the mean of all intervals.

eilta, joilta ilmoituksia on tullut niukasti tai niitä ei ole tullut ollenkaan. Saimme myös muutamia nollahavaintoja, mutta emme riittävästi muodostaaksemme kuvaa alueista, joilla peltopyytä ei esiinny. 0-havainnot koskivat selvästi hyvin metsäisiä seutuja, joiden peltoaukeat olivat hyvin pieniä ja peltojen osuus alueesta vähäinen. Toisaalta Jalasjärven esimerkki osoittaa, että peltopyyparvet

Kuva 4. Peltopyyn kannanmuutos vuosina 2000–2009 pesimäaikaisten laskentojen perusteella eteläisessä Suomessa. Indeksiluku yksi asetettu vuoden 2002 kohdalle. Huomaa y-akselin log-asteikko. Vuotuinen kasvu on keskimäärin 28% ($P < 0,01$).

Fig. 4. Population change of the Grey Partridge according to breeding season censuses made in southern Finland in 2000–2009 (as a part of the monitoring of farmland birds). Note the log-scale of the y-axis. The mean annual increase was 28% ($P < 0.01$).

Taulukko 1. Pohjanmaan riistanhoitopiirin peltopyykannan arviointitulokset joulukuulta 1989 sekä tammikuulta 1993 ja 2000 (Bisi ym. 1993 sekä julkaisematon). Seurojen lukumäärä on vastanneet / kaikki.

Table 1. The result of Grey Partridge inquiry made in Ostrobothnian Game Management District in December 1989, January 1993 and January 2000 (Bisi et al. 1993, and unpubl.). Hunting clubs indicates the number of answering ones/number of all clubs.

Talvi Winter	Seuroja Hunting clubs	Yksilöitä No. individuals	Parvia Flocks	Yksilöitä/parvi Individuals/flock
1989/1990	114 / 191	6788	652	10,4
1992/1993	137 / 212	8329	777	10,7
1999/2000	107 / 208	9167	983	9,3

saattavat esiintyä sangen pienillä peltoaukeilla (kuva 8).

Peltopyyn pesimäkannan suuruudeksi on 1990- ja 2000-luvuilla arvioitu 4000 paria (Väisänen ym. 1998, BirdLife International 2004). Talviparvikyselymme tuotti kuitenkin tuloksen, jonka perusteella kanta on ainakin tällä hetkellä paljon suurempi. Jos oletamme talven ja pesimäkauden väliseksi kuolleisuudeksi 10–15 %, merkitsisi 20 000 yksilön talvikanta 8 500–9 000 parin pesimäkantaa, mikä on kaksinkertainen 1990-luvulla esitettyihin arvioihin verrattuna.

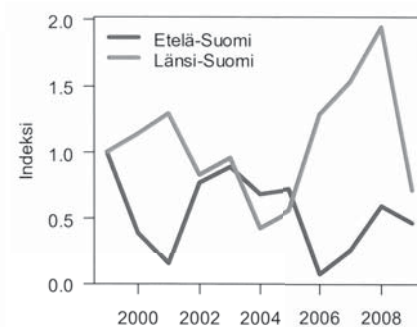
Tarkastelu

Peltopyyn voimakas väheneminen 1930-luvulta lähtien on liitetty moniin maatalousympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin, jotka ovat huonontaneet peltopyyn elinympäristöä ja vähentäneet sen tarvitseman ravinnon tarjontaa (Tiainen & Pakkala 1996, Väisänen ym. 1998). Peltopyyn myönteisen kannankehityksen taustalla ovat luultavasti vuosien 1991–2007 aikainen peltojen 10 %:n kasanointivelvoite (15 % 1991–1994), vuodesta

1995 maatalouden ympäristöohjelmat, jotka velvoittavat leventämään ojanvarsipientareita ja joiden valinnoista toimenpiteistä suosituin on ollut velvoite pitää 30 % peltoalasta ympärivuotisesti kasvipeatteisenä, sekä rikkakasvihävitteiden (herbisidien) vähentynyt käyttö, minkä ansiosta rikkakasvit ovat runsastuneet 1980-luvun aikaisista huonoista vuosista (Salonen & Hyvönen 2010). Siten viimeisten 15–20 vuoden aikainen kehitys on ainakin osittain kompensoinut aiempia elinympäristömenetyksiä.

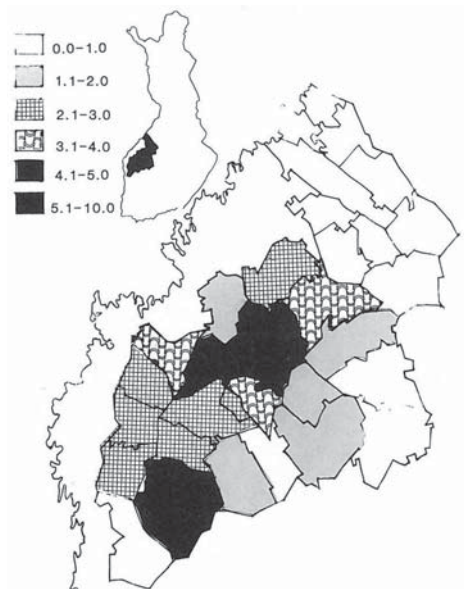
Kiitokset

Kymmenet peltopyyn harrastajat vastasivat riistanhoitopiirien välittämään kyselyymme talviparvista, mistä kiitos niin vastanneille kuin piireillekin. Haluamme lisäksi kiittää Pohjanmaan riistanhoitopiiriä vuoden 2000 laskennan järjestämisestä ja aineiston luovuttamisesta käyttöömmme. Tutkimus on osa Maa- ja metsätalousminis-

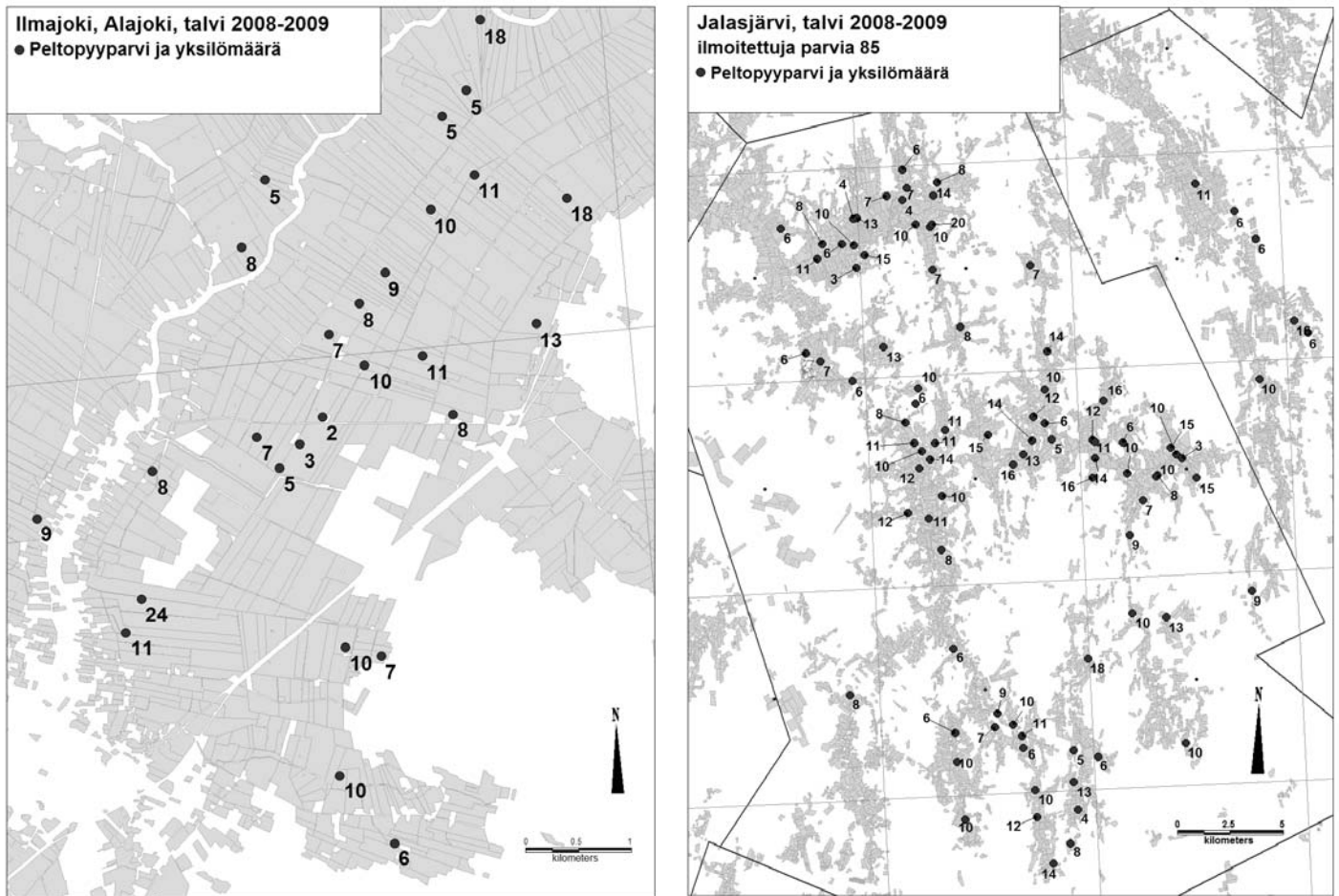
Kuva 5. Peltopyyn kannanmuutos talvien peltokolmiolaskentojen perusteella (1999–2008). Aluejaottelu riistanhoitopiireittäin: Uusimaa, Varsinais-Suomi, Kymi ja Etelä-Häme (Etelä-Suomi) sekä Satakunta, Pohjois-Häme, Pohjanmaa ja Oulu (Länsi-Suomi).

Fig. 5. Population change of the Grey Partridge according to winter censuses made in southern Finland in 1999–2008 (as a part of the monitoring of farmland game animals). The indices are given separately for the Southern (Etelä-Suomi) and Western (Länsi-Suomi) Finnish Game Management Districts.

Kuva 6. Pohjanmaan riistanhoitopiirin alueen peltopyyitiheydet (yksilöitä/pelto-km²) joulukuussa 1989 ja tammikuussa 1993 toteutettujen arviointien perusteella (lähde: Bisi ym. 1993).

Fig. 6. Grey Partridge densities (individuals/km² of arable fields) in December 1989 and January 1993 according to inquiries made in the Ostrobothnia Game Management District (source: Bisi et al. 1993).

Kuvat 7–8. Ilmajoen Alajoen alueen ja Jalasjärven peltopyyt talvella 2008/2009. Laskentatulos vastaa helmikuun tilannetta. Pohjakartat: © Maaseutuvirasto, peltolohkokeskisteri.

Figs. 7–8. Distribution of Grey Partridges in two well-studied area in Ostrobothnia in winter 2008/2009. The dots represent the location of flocks in February (the attached figures indicate numbers of individuals). Background maps: © Agency for Rural Affairs

teriön rahoittamia hankkeita peltopyyn kannan tilan ja elinympäristövaatimusten selvittämiseksi sekä maatalouden ympäristöohjelman vaikutusten arviointi (MYTVAS).

Kirjallisuus

- BirdLife International 2004: Birds in Europe. Population estimates, trends and conservation status. – BirdLife Conservation Series 12. Cambridge, UK.
- Bisi, J., Heikkilä, J. & Vikberg, P. 1993: Pohjanmaan peltopyykanta yllättävän runsas. – Linnut 28(5): 30–32.
- MMM 2009: Suomen peltopyykannan hoitosuunnitelma. – Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 10/2007.
- Mykrä, S. 2009: Peltopyy palkitsee luonnonhoitajan. – Jahti 43(4): 8–10.
- Mykrä, S. & Väinänen, V.-M. 2008: Peltopyyn kannanhoito – toimintaa peltoluonnon hyväksi. – Luonnon- ja riistanhoitosäätiö, Keuruu.
- Pannekoek, J. & van Strien, A. J. 2005: Trim 3 manual (Trends and indices for monitoring data). – Statistics Netherlands.
- Salonen, J. & Hyvönen, T. 2010: Rikkakasvillisuuden monimuotoisuus kevätiljapelloilla. – Teos: Aakkula, J., Manninen, T. & Nurro, M. (toim.), Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus (MYTVAS 3) – Väliraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/2010: 51–56.
- van Strien, A. J., Pannekoek, J. & Gibbons, D. W. 2001: Indexing European bird population trends using results of national monitoring schemes: a trial of a new method. – Bird Study 48: 200–213.
- Tiainen, J., Ekroos, J., Holopainen, J., Piha, M., Rintala, J., Seimola, T. & Vepsäläinen, V. 2008: Maatalousympäristön linnuston muutos ympäristöohjelmakaudella 2000–06. – Teos: Kuussaari, M., Heliölä, J., Tiainen, J. & Helenius, J. (toim.), Maatalouden ympäristötuen merkitys luonnon monimuotoisuudelle ja maisemalle: MYTVAS-loppuraportti 2000–2006. Suomen ympäristö 4/2008: 90–109.
- Tiainen, J. & Pakkala, T. 1996: Peltopyy (*Perdix perdix*). – Teos: Lindén, H., Hario, M. & Wikman, M. (toim.), Riistan jäljille. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos & Oy Edita Ab, Helsinki: ss. 184–187.
- Tiainen, J., Seimola, T. & Rintala, J. 2010: Pesimälinnusto. – Teos: Aakkula, J., Manninen, T. & Nurro, M. (toim.), Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus (MYTVAS 3) – Väliraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/2010: 66–74.
- Tiainen, J. & Rintala, J. 2009: Kulttuuriympäristön lumijälkilaskennat talvella 2009. – Riista- ja kalatalous – selvityksiä 18/2009: 34–36.
- Väisänen, R. A., Lammi, E. & Koskimies, P. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. – Otava, Keuruu.
- Väisänen, R. A. & Solonen, T. 1997: Suomen talvilinnuston 40-vuotismuutokset. – Linnustusikirja 1996: 70–97.

Kirjoittajien osoite / Authors' address:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
PL 2
FI-00791 Helsinki

Summary: Recent changes in distribution and abundance of the Grey Partridge in Finland

Results from breeding bird atlases (fig. 1), winter bird censuses (fig. 3), winter monitoring of wildlife (fig. 5), breeding season censuses (fig. 4), and inquiries to hunting clubs and game management associations (fig. 2, fig. 6, table 1), show that the decades-long decline of the Grey Partridge *Perdix perdix lucida* ceased in the 1980s and 1990s. The population has increased since the 1990s and is now at least twice as large as it was 20 years ago (minimum current estimate about 8,500–9,000 pairs). The regional distribution has expanded in the most central area of Ostrobothnia, but a recovery in inland-Finland has not taken place yet (fig. 1; figs. 7 and 8 show representative local distributions in well-studied areas in Ostrobothnia in winter 2009). It is probable that Grey Partridge has benefited from some schemes of the agri-environmental programme and CAP set-asides. It seems also obvious that bird feeders in gardens and targeted feeding of partridges has been helpful for the species.